

Tekst 1

Røskva Würtz: ”Hvad zombier kan lære os”

Artikel, Weekendavisen, 22. maj 2015

Fremtidsforskning. Zombie-scenarier og science fiction er mere end underholdning. Fiktionen kan forberede os på fremtidige katastrofer og etiske dilemmaer.

Hvad zombier kan lære os

Af Røskva Würtz

Ebola, El Niño eller en pludselig invasion af zombier fra det ydre rum? Fremtidens truende katastrofer lader sig ikke spå om med større sikkerhed. Sygdomme og naturkatastrofer rammer i flæng med uforudsigelige konsekvenser, både socialt, politisk og biologisk.

Her i Danmark har de færreste af os oplevet det katastrofale, men vi deler alligevel en fælles forståelse af, hvad det er; en forståelse, vi ikke mindst har opnået gennem populærkulturens behandling af emnet. For de faggrupper, hvis metier det er at forsøge at foregribe fremtidens konsekvenser og klæde os andre på til dem, kan et videnskabeligt syn på populærkulturen, og ikke mindst science fiction og zombier, være nyttige redskaber.

»Zombiefilm kan lære os noget om, hvad et katastroferamt samfund er,« siger Jacob Lillemose, som er ansat ved Copenhagen Center for Disaster Research. Med en ph.d.-grad i kunsthistorie i baglommen er han nu en del af det tværfaglige projekt »Changing Disasters«, som involverer forskere fra alle Københavns Universitets seks fakulteter.

Hans bidrag udspiller sig i et udstillingslokale i Griffenfeldsgade på Nørrebro. Her vil han gennem skiftende udstillinger skabe debat om, hvordan vi som samfund forholder os til katastrofer.

På en solskinsdag i maj, hvor børnene gynger og griner på den nærliggende legeplads, viser Jacob Lillemose Weekendavisen rundt i udstillingen »SOCIETY Z«. Fra væggene stirrer slørede zombie-øjne, og

på skærme udspiller sig scenarier, hvor en beskeden skare af overlevende efter en zombieapokalypse kæmper for overlevelse og sammenhold. Plakater og billeder fra de populære film og serier møder på væggene ægte billeder fra sygdomsudbrud og karantæne. Fra en wire hænger et eksemplar af en selvhjælpsbrochure, som trin for trin vejleder i, hvordan læseren kan forberede sig på den dag, hvor zombierne kommer.

»Verden af i dag er katastrofal, i den forstand at katastrofer ikke er undtagelser, men en ny normalitet,« siger Jacob Lillemose. »Det betyder, at katastrofer har fået en afgørende betydning for, hvordan vi organiserer os i samfundet. De er blevet et prisme at se verden igennem. Eller faktisk mere end det: De er blevet et vilkår for at skabe verden.«

Navnet på udstillingsstedet er X AND BEYOND. Katastrofen er X – og »BEYOND« er alt det, der ligger derudover. En katastrofe er ikke kun selve begivenheden, når tsunamien rammer, eller når smittefare sender bølger af panik gennem befolkningen. Det er også alle de samfundsmæssige efterdønninger og følger.

»Jeg arbejder sammen med forskere, som ser på katastrofer i forhold til økonomi, jura, teologi, antropologi – og helt konkrete problemstillinger. For

En zombie walk i Tokyo i 2014: Sminkede fans. Populærkulturen leverer billeder af det katastrofale og gør det muligt at lege med tanken om det.

FOTO: SCANPIX

eksempel er håndteringen af
 95 afføring en vigtig del af et katastrofeberedskab for at forhindre smittefare og forurening af drikkevand.

Men ud over de praktiske
 100 foranstaltninger er det også vigtigt, at vi som befolkning bliver i stand til at reflektere over og italesætte katastrofers omfattende og sammensatte betydning. Og hvis vi skal udvikle et
 105 sprog omkring katastrofer, er litteratur, billedkunst og film et af de rigeste erfaringsgrundlag, vi har.«

110 AT bruge fiktionen til at anskueliggøre nogle af de perspektiver, der kan gøre sig gældende i fremtiden, strækker sig langt videre end Griffenfeldsgade.

115 Ved Aalborg Universitets Institut for Læring og Filosofi har ph.d. og adjunkt Christian Baron ligeledes beskæftiget sig med fiktion. Science fiction.

120 »Etik og teknologisk innovation er nødt til at indarbejde redskaber, der kan håndtere vores forestillinger om, hvad der er teknologisk muligt, før
 125 det rent faktisk er blevet til virkelighed, « skriver han utvetydigt i en udgivelse fra Etisk Råd, som udkom i efteråret. Netop brugen af science fiction
 130 blev her sat i fokus i forbindelse med rådets udtalelse om den nyudviklede teknologi til deep brain stimulation. Baron uddyber over for Weekendavisen:

135 »Den naturvidenskabelige udvikling går så rasende hurtigt. Vi ved nu, at de teknologiske apparater præsenterer os for etiske problemstillinger,
 140 men ofte er det for sent at tage diskussionen om konsekvenserne for mennesker, miljø og samfund, når udviklingen har fundet sted. Derfor er det nød-

145 vendigt med brugbare tankeeksperimenter – og science fiction er en effektiv måde at gøre det på.«

Christian Baron peger på en
 150 gryende tendens til, at science fiction i akademiske kredse anerkendes som et sagligt redskab. Det, fiktionen kan, er at skabe sammenhængende scenarier, som transporterer en kendt
 155 problemstilling ud i en anden sammenhæng; om det så end er zombie-inficerede storcentre eller rumstationer, hvor men-
 160 neskebørn undfanges i maskiner. Verfremdung kaldes denne måde at mærkværdiggøre det velkendte – og udover at være et
 165 litterært kneb til at skabe fascination, er det også her, fiktionen sætter os i stand til at erkende og reflektere over de dybere lag i problemstillingerne.

»Vi har brug for et opgør
 170 med, at al science fiction er utroværdig,« mener Christian Baron. »Når man sammenligner med mere videnskabeligt baserede rapporter, kan man se,
 175 at de ikke er mere træfsikre i deres forudsigelser end science fiction.«

Utallige science fiction-
 180 forfattere har da også haft et ben i den naturvidenskabelige verden. Science fiction er til stadighed en inspirationskilde til udvikling af teknologi og
 185 naturvidenskab, men forfatterernes profetier må ikke tages for alvorligt, mener Christian Baron. På godt og ondt er fiktionen fri og ikke begrænset og
 190 bundet som i et laboratorium.

»Science fiction kan jo bruges som en skræmmekampagne og være med til at skyde en
 195 debat fuldstændig af sporet. Og når folk begynder at trække veksler på fremtiden, så er vi ude på tynd is.«

HOS X AND BEYOND er projektets mål ikke at skræmme eller forarge, men derimod at
 200 være med til at udbrede disaster literacy hos den brede befolkning, altså en evne til at tale om og forholde sig til potentielle og måske uundgåelige katastrofer. Jacob Lillemose mener også,
 205 det er blevet mere legitimt at bruge den fiktive litteratur og drage kunsten ind i forskningen.

210 »Katastrofesamfundet er en alvorlig og yderst kompleks udfordring, og jeg mener ikke, vi kan tillade os at undervurdere relevansen af de apokalyptiske fortællinger. Dem har
 215 vi mennesker jo fortalt hinanden i tusinder af år gennem myter som Ragnarok og religiøse skrifter som Biblen såvel
 220 som gennem populærfiktion, herunder zombiefilm. Zombieapokalypsen er måske vor tids dommedagsscenario. Det er i hvert fald en reference, som
 225 mange på tværs af kulturelle og sociale forskelle kender til og har gjort sig personlige forestillinger om.«

Flere af dem, som er kommet forbi udstillingen, har fortalt Lillemose, at de har tænkt
 230 over, hvad de ville gøre i forhold til familie og samfund, hvis de døde pludselig begyndte at stige op fra graven. »Jeg
 235 tror dog ikke, at det er udtryk for en konkret frygt for zombier, men derimod en mere generel angst for katastrofale hændelser,« mener Lillemose.

240 »På den måde er zombieapokalypsen ikke bare makaber underholdning, men en figur som giver os mulighed for at
 245 konkretisere nogle tanker og følelser, i hvad vi oplever som en uoverskuelig og skrøbelig verden.«